

GOTTFRIED KELLER VE 19. YÜZYIL*

II

Zeki Cemil ARDA**

SİYASİ DURUM VE DİN:

1848 lerdeki İsviçre'nin durumunu Fueter'den dinleyelim: "O zamanki partiler arasındaki mücadelenin siyasi ideolojisini kısmen iktisadi sorunlar oluşturuyordu. Politik gelişmenin şekillenmesine etki eden dini akımlar ise bu tür eğilimin tamamen dışında kalıyordu"³⁴. Köylüler için "yenilikler ve teknoloji" akıl almaz şeylerdi. Bu yüzden "köy toplumu ile radikal yöneticiler" arasında büyük bir anlaşmazlık vardı. Bu güçlüğün yenilmesi gerekiyordu. Bu konuda da Keller önce halkın eğitilmesi gerektiğini savunuyordu. Çünkü en çok tartışılan konular "eğitim" ve "din" di. "Radikallerin anlayışlarına hakim olan eğitim... ve hür düşünce henüz köylere girememişti. Liberal siyaset adamlarının aydınlanmayı içeren fikirleri kırsal bölgelerde hiç sevilmiyordu. Ne zaman radikaller okullarda ya da kilisede dine aykırı idealere yer vermeye çalışsalar, derhal köylüler onlara katılmaktan vazgeçiyorlardı."³⁵ Keller eserlerinde de hep bu ileri görüşlü "çoğu kırsal bölge çocuklarından"³⁶ oluşan radikalleri destekliyordu. Gene de Keller kalben demokratların yanındaydı: "ama Keller kanıtlanabilir bir bireyci ve hümanist düşünceli bir demoktrattır."³⁷ Onun demokrasi anlayışını Jonas Frankel şöyle açıklıyor: "Gene de Gottfried Keller'in politik inancı devletin koyduğu sınırlarla daralmamıştır. Demokrasi... özü itibarıyla uluslarüstüdür. Keller'e göre İsviçre'li olmak dünya vatandaşı olmak demektir."³⁸

Keller "ilericiliğe açık, geleneklerine bağlılığı, geçmişine saygı duyan ve geleceğe umutla bakan" kişiliği ile radikallerin yanında yer alırken, "hürriyet ve ilericilik" fikirlerine karşı çıkan dine ve özellikle Cezvit tarikatına karşı çıkmıştır." ... kır-

* I. Bölümü U.Ü. Eğitim Fakülteleri Dergisi, C. I, Sayı. 1'de çıkan yazının II. Bölümüdür.

** Doç. Dr.; Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

34 Aynı yerde, s. 23

35 Aynı yerde, s. 28

36 Aynı yerde, s. 29

37 Winter, aynı eser, s. 4

38 Frankel, Jonas; *G. Kellers politische Sendung*, Zürich 1939, s. 109.

sal bölge halkı dine kuvvetle bağlıdır. Bu yüzden katolik parti Luzern'de bir Cezvit tarikatı kurmak için harekete geçince de, protestan toplum içinde korkunç bir kıpırdanma başladı.³⁹ Böylece İsviçre'de din savaşları başlamış, Keller de bir anda kendisini bunların ortasında bulmuştur. Ortalık bir cadı kazanına dönüşmüştür: "Böylece en acımasız iç savaşlarda kanlar içimize boşalmış, geleceğin sayısız gençleri öldürülmüştü. Bu öldürmeler aslında intihar olarak kabul edilebilir. Bunlar en ilkel anlamda diyalektik ilişki açısından 19. yüzyılımızın içinde bulunduğu ilerilik ve geriletilik hareketlerine dikkatimizi çeken dramlardır: romantizm ve devrim, devrim ve karşı devrim, devrim ve reaksiyon, "sol" ve "sağ", ilerleme ve gerileme modern ve barbarlık artık sadece bir kişinin kalbinde zaman zaman çatışan kavramlar değildi."⁴⁰ Artık Avrupa yaşanılacak bir ülke olmaktan çıkmıştı. Fakirlik, işsizlik ve din kavgaları yeni bir toplum olgusu yarattı⁴¹.

GÖÇ:

Keller'in "Der grüne Heinrich" inde Judith'in bir aile ile birlikte Amerika'ya göç edişiyile, aslında yazar bu büyük toplum sorununa değinmek istemiştir. Daha önceleri, 16. yüzyılda görülen bu olay tarihte bir kez daha tekrar ediyordu. Nüfus planlaması olmadığından hızla artan nüfus yoğunluğu da buna neden oluyordu: "Yıldan yıla 80000 genç İsviçreli'nin yabancı ülke ordularında çalışması aslında çalışma korkusu ve isteksizliğinden ya da zevk ve sefa sürme arzusundan değildir. Onlar gerçekte İsviçre'de işgücü fazlasıydı."⁴² Hükümet de yurtdışına gitmek isteyenlere daha 1818-1817 olayları sırasında izin vermişti⁴³.

Gottfried Keller eserlerinde özellikle Martin Salander romanında yurtdışına çalışmak üzere giden kişilere razı olur, onlara hak verir, ama bir koşulu vardır: zengin olduktan sonra İsviçre'ye geri dönün. Bir yandan tamamen göç etmeyi önlemeye çalışan Keller, öte yandan geçici göçü destekler ve zengin olarak dönenlerin yeni ve bilgili olarak açacakları işlerde İsviçre halkına daha çok yararlı olacağını savunur.

Bundan sonraki yazımızda 1854-1888 tarihleri arasında İsviçre'deki sosyo-ekonomik ve siyasi olaylara değinerek, bunların Keller'in özellikle "Martin Salander" romanında nasıl etkin olduğunu belirtmeye çalışacağız.

KAYNAKLAR

1. BOHNENBLUST, Ernst: Geschichte der Schweiz, Zürich 1974, s. 443.
2. DURRENMATT, Peter: Schweizer Geschichte, Zürich, 1963, s. 514, 515.
3. FRANKEL, Jonas: G. Kellers politische Sendung, Zürich, 1939, s. 109.

39 Fueter, aynı eser, s. 29

40 Winter, aynı eser, s. 10

41 Keller, Gottfried; *Das Auswanderungsproblem in der Schweiz*, Aargau, Rorschach, 1936, s. 4

42 Aynı yerde, s. 4

43 Aynı yerde, s. 3

4. FUETER, Eduard: Die Schweiz seit 1848, Zürich/Leipzig, s. 1.
5. HAUSER, Albert: Über das wirtschaftliche und soziale Denken G. Kellers, Zürich, 1963, s. 3.
6. HAESCH, Kathe: G. Kellers "Grüner Heinrich" als Bildungsroman des dt. Realismus, "Doktora tezi", Hamburg, 1939, s. 21.
7. KELLER, Gottfried: Tagebuch und Traumbuch, Yayım. Walter Muschg, Basel 1942, s. 46.
8. KELLER, Gottfried: Das Auswanderungsproblem in der Schweiz, Aargau, Rorschach, 1936, s. 4.
9. MARTINI, Fritz: Zur Theorie des Romans, Stuttgart, 1964, s. 294.
10. Migros Gesellschaft: Die Schweiz, Luzern 1975, s. 95.
11. MUSCHANG, Walter: Über G. Kellers Tagebuch und Traumbuch, Önsöz, s. 21.
12. NADLER, Josef: Literaturgeschichte der deutschen Schweiz, Leipzig/Zürich, 1932, s. 361.
13. WINTER, Carl: Gottfried Keller, Bonn 1971, s. 12.